

Olga Pankalla

Opinia biegłego sądowego z zakresu językoznawstwa jako środek dowodowy w postępowaniu karnym – praktyka orzecznicza polskich sądów powszechnych

1. Wstęp

Językoznawstwo sądowe (lingwistyka kryminalistyczna, lingwistyka sądowa, ang. *forensic linguistics*) to gałąź lingwistyki stosowanej o charakterze interdyscyplinarnym, której celem jest wykorzystanie wiedzy językoznawczej do wykonywania prawa¹. Za jeden z jej głównych obszarów badawczych należy uznać analizę materiału dowodowego w postaci wypowiedzi mówionych lub pisanych, dokonywaną na potrzeby postępowania sądowego w celu ustalenia treści wypowiedzi, ich autorstwa oraz znaczenia i intencji komunikacyjnej nadawcy². Konieczność analizy wypowiedzi może wystąpić zarówno w sprawach cywilnych, jak i w szerokim zakresie spraw karnych o czyny zabronione, takie jak groźba karalna, stalking, zniesławienie czy zniewaga. W Polsce, w przeciwieństwie do ośrodków badawczych w Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych, środowisko językoznawców sądowych jest stosunkowo niewielkie i niezrzeszone w żadnym stowarzyszeniu³, a lista biegłych sądowych reprezentujących językoznawstwo – krótka⁴. W literaturze przedmiotu wskazuje się wyraźnie, że dyscyplina cechuje się

---

¹ K. Kredens, *Korpusy językowe w językoznawstwie sądowym*, w: *Podstawy językoznawstwa korpusowego*, red. B. Lewandowska-Tomaszczyk, Łódź 2005, s. 270.

² M. Gębka-Wolak, *Językoznawstwo sądowe w Polsce. Obszary zainteresowania i zastosowanie*, „Kwartalnik Sądowy Apelacji Gdańskiej” 2017, nr 3, s. 13.

³ *Ibidem*, s. 10.

⁴ M. Zaśko-Zielińska, K. Kredens, *Obszary tematyczne w ramach lingwistyki kryminalistycznej*, w: *Lingwistyka kryminalistyczna. Teoria i praktyka*, red. M. Zaśko-Zielińska, K. Kredens, Wrocław 2019, s. 13.

brakiem jednolitego aparatu pojęciowego i niskim poziomem upowszechnienia potencjału kryminalistycznego w środowisku odpowiedzialnym za wykonywanie prawa, a tym samym nie jest jasne, jakie są jej możliwości analityczne, co leży w zakresie kompetencji biegłego językoznawcy oraz kto i w jaki sposób powinien sporządzać opinie w postępowaniach sądowych, aby odpowiadały na potrzeby wymiaru sprawiedliwości⁵.

Artykuł jest próbą sformułowania odpowiedzi na pytanie, jak kształtuje się praktyka orzecznicza polskich sądów powszechnych w zakresie stosowania dowodu z opinii biegłego językoznawcy w sprawach karnych – z uwzględnieniem statusu prawnokarnego środka dowodowego w postaci opinii biegłego na gruncie Kodeksu postępowania karnego⁶. W celu porównania tez zawartych w literaturze przedmiotu z wnioskami dotyczącymi praktyki orzeczniczej przedstawione zostaną wyniki analizy zbioru orzeczeń polskich sądów powszechnych w postępowaniach karnych, w których sporządzona została opinia biegłego językoznawcy lub też złożony został wniosek o powołanie biegłego, ale sąd zdecydował się wniosek oddalić i poddać wypowiedź samodzielnej analizie językowej.

2. Status prawnokarny dowodu z opinii biegłego na gruncie Kodeksu postępowania karnego

Przesłanki udziału biegłego w postępowaniu karnym reguluje art. 193 § 1 Kodeksu postępowania karnego: „Jeżeli stwierdzenie okoliczności mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy wymaga wiadomości specjalnych, zasięga się opinii biegłego albo biegłych”⁷. Okoliczności, które ma za zadanie ustalić biegły, muszą być istotne dla rozstrzygnięcia postępowania, co oznacza, że w procesie karnym nie jest dopuszczalne powołanie biegłego w celu ustalenia kwestii o znaczeniu marginalnym dla rozstrzygnięcia⁸. Stwierdzenie powyższych okoliczności musi wymagać wiadomości specjalnych – tj. informacji specjalistycznych z różnych dziedzin nauki, sztuki, techniki i rzemiosła, wykraczających poza wiedzę ogólną lub praw-

⁵ Zob. K. Kredens, *Identyfikacja autorstwa anonimu: metodologia i aspekty praktyki sądowej w krajach anglosaskich*, „IUSTITIA” 2016, nr 1(23), s. 1; M. Zaśko-Zielińska, K. Kredens, *op.cit.*; M. Gębka-Wolak, *op.cit.*, s. 10.

⁶ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 534).

⁷ Por. art. 193 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 534).

⁸ K. Witkowska, *Biegły w postępowaniu karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 1, s. 67.

niczą⁹. Jeżeli może to nastąpić na podstawie wiedzy dostępnej dla dorosłego człowieka o odpowiednim doświadczeniu życiowym, wykształceniu i wiedzy ogólnej, powołanie biegłego w celu sporządzenia opinii jest zbędne¹⁰. Zgodnie z art. 195 wskazanej ustawy czynności biegłego może pełnić nie tylko biegły sądowy, ale także każda osoba posiadająca odpowiednią wiedzę w danej dziedzinie¹¹. Sporządzenie opinii może zostać zlecone także instytucji naukowej lub specjalistycznej. Ustawa dopuszcza ponadto powoływanie biegłych z zakresu różnych specjalności w celu zlecenia im sporządzenia opinii wspólnie.

O konieczności powołania biegłego oraz przedmiocie i zakresie opinii decyduje organ procesowy w formie postanowienia¹². Dowód z opinii biegłego może zostać przeprowadzony z urzędu lub na wniosek stron postępowania¹³. Strony realizują inicjatywę dowodową poprzez składanie wniosków, w których konieczne jest podanie oznaczenia dowodu oraz okoliczności, które mają zostać udowodnione. Oznaczenie dowodu z opinii biegłego wymaga wskazania specjalności biegłego – wybór konkretnej osoby należy do organu procesowego. We wniosku należy wskazać konkretną okoliczność, która ma zostać udowodniona. Strona może zatem złożyć wniosek zgodnie z własnym interesem procesowym, dążąc do wykazania istnienia lub nieistnienia określonych faktów. Organ procesowy, wydając postanowienie o dopuszczeniu dowodu z opinii biegłego, w pierwszej kolejności bada, czy zostały spełnione powyższe wymogi, niezbędne do merytorycznego rozpoznania wniosku. Następnie stwierdza, czy spełnione zostały przesłanki wskazane w art. 193 § 1 Kodeksu postępowania karnego, tj. czy zachodzi konieczność uzyskania wiadomości specjalnych w celu stwierdzenia okoliczności mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Wniosek o powołanie biegłego z zakresu językoznawstwa może zostać zatem oddalony, gdy w ocenie organu procesowego strona wnioskuje o uzyskanie wiadomości, które nie są wiadomościami specjalnymi i są możliwe do ustalenia przez sędziego jako ro-

---

9 J. Skorupka, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2020, <https://legalis.pl> [dostęp: 20.04.2021].

¹⁰ Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 kwietnia 1976 r., II KR 48/76, OSNKW 1976, Nr 10–11, poz. 133.

¹¹ Por. art. 195 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 534).

¹² Por. art. 194 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 534).

¹³ Por. art. 167 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 534).

dzimego użytkownika języka – np. w przypadku wniosku o sporządzenie opinii z zakresu ustalenia znaczenia wyrażen, których pejoratywny charakter jest oczywisty dla sędziego w kontekście rozpatrywanej sprawy¹⁴. Podobnie w przypadku wniosku o stwierdzenie okoliczności nieprzydatnych w danym postępowaniu, za które można uznać np. ustalenie etymologii wyrazu i jego ogólnego znaczenia jako jednostki słownikowej w języku polskim w sytuacji konieczności ustalenia znaczenia wyrazu skonkretyzowanego w ramach danej wypowiedzi, utworzonej przez nadawcę w stanie faktycznym będącym przedmiotem postępowania i skierowanej do konkretnego odbiorcy¹⁵. Niedopuszczalne jest ponadto – w większości przypadków – powoływanie biegłego z zakresu językoznawstwa w celu analizy języka prawnego i prawniczego – np. w celu interpretacji przepisów prawnych czy definicji legalnych zawartych w ustawach. To zadanie należy do organu procesowego, którym jest sędzia lub prokurator, posiadający wykształcenie prawnicze¹⁶.

Według orzecznictwa Sądu Najwyższego¹⁷ do zadań biegłego należy naświetlenie i wyjaśnienie okoliczności sprawy przez pryzmat posiadanych wiadomości specjalnych, z uwzględnieniem przedstawionego biegłemu materiału dowodowego. Wnioski powinny zostać sformułowane w sposób jednoznaczny i stanowczy, a gdy nie ma takiej możliwości – ze wskazaniem stopnia prawdopodobieństwa. Sędzia powinien mieć możliwość weryfikacji logiki rozumowania biegłego w celu realizacji obowiązku kontrolnego, tj. dokonania oceny, czy opinia została sporządzona zgodnie z zasadami logiki, zupełności, jasności i poprawności metod badawczych¹⁸. Warto zaznaczyć, że biegły nie jest powołany w celu odgrywania roli świadka czy też organu procesowego – uwzględnianie we wnioskach własnej oceny stanu faktycznego czy też sądów na temat winy lub niewinności oskarżonego jest niedopuszczalne. Opinia zostaje poddana analizie przez sąd zgodnie z zasadą swobodnej oceny dowodów, na tle całokształtu okoliczności danej sprawy.

---

¹⁴ Por. A. Kochan, *Lingwistyka kryminalistyczna w pracy sędziego wydziału karnego sądu rejonowego. Rekonesans*, w: *Lingwistyka kryminalistyczna. Teoria i praktyka*, red. M. Zaśko-Zielińska, K. Kredens, Wrocław 2019, s. 68.

¹⁵ Por. M. Zaśko-Zielińska, *Pytania stawiane biegłemu*, w: *Lingwistyka kryminalistyczna. Teoria i praktyka*, red. M. Zaśko-Zielińska, K. Kredens, Wrocław 2019, s. 18.

¹⁶ Por. wyrok Sądu Najwyższego z 12 listopada 1973 r., sygn. akt II KR 285/72.

¹⁷ Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 lipca 1969 r., sygn. akt ICR 140/69; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 listopada 1976 r., sygn. akt I CR 374/76.

¹⁸ I. Piotrowska, *Pozycja i rola biegłego sądowego w świetle oczekiwań organu procesowego*, „Archiwum Medycyny Sądowej i Kryminologii” 2007, nr 2, s. 198.

3. Status prawnokarny dowodu z opinii biegłego językoznawcy – praktyka orzecznicza polskich sądów powszechnych

3.1. Pozyskiwanie materiału badawczego

W celu pozyskania materiału badawczego w postaci zbioru orzeczeń polskich sądów powszechnych w sprawach karnych w pierwszej kolejności poddano analizie orzeczenia zamieszczone na Portalu Orzeczeń Sądów Powszechnych, prowadzonym przez Ministerstwo Sprawiedliwości. Portal realizuje postulat udostępniania aktualnego orzecznictwa sądów powszechnych z całej Polski i zawiera bazę orzeczeń istotnych z punktu widzenia walorów prawnych i informacyjnych, publikowanych wraz z uzasadnieniem po uprzedniej anonimizacji. Za pomocą wyszukiwarki znaleziono orzeczenia w trzydziestu jeden sprawach karnych, w których sporządzona została opinia biegłego z zakresu językoznawstwa lub też składany był wniosek o powołanie biegłego, ale sąd wniosek oddalił i dokonał samodzielnej analizy językowej materiału dowodowego.

Kolejnym etapem przeprowadzonych badań było złożenie do sądów poznańskich wniosków o udostępnienie informacji publicznej z zakresu sygnatur spraw karnych, a następnie wniosków o dostęp do akt sądowych w celu pozyskania materiału badawczego w postaci akt sądowych spraw karnych, w których sporządzana była opinia biegłego językoznawcy. Wnioski o udostępnienie informacji publicznej zostały złożone do Sądu Rejonowego Poznań – Stare Miasto w Poznaniu, Sądu Rejonowego Poznań – Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu, Sądu Rejonowego Poznań – Grunwald i Jeżyce w Poznaniu, a także do Sądu Okręgowego w Poznaniu i Sądu Apelacyjnego w Poznaniu. W trakcie pozyskiwania materiału badawczego w poznańskich sądach poczyniono obserwacje z zakresu poziomu upowszechnienia wiedzy o językoznawstwie sądowym w środowisku odpowiedzialnym za wykonywanie prawa.

W odpowiedzi na wnioski o udostępnienie informacji publicznej Sąd Rejonowy Poznań – Stare Miasto oraz Sąd Rejonowy Poznań – Nowe Miasto i Wilda poinformowały o braku spraw karnych z udziałem biegłego językoznawcy. Sąd Rejonowy Poznań – Grunwald i Jeżyce odmówił udostępnienia sygnatur spraw, uzasadniając odmowę wskazaniem, że dane stanowią informację publiczną przetworzoną i konieczne jest wykazanie istotnego interesu publicznego. Sąd Okręgowy udzielił informacji o dwóch sygnaturach spraw karnych. Z Sądu Apelacyjnego nie otrzymano żadnej odpowiedzi na wniosek. Odpowiedź Sądu Rejonowego Poznań – Stare Miasto o braku spraw

karnych stoi w sprzeczności z wynikami analizy orzeczeń zgromadzonych na Portalu Orzeczeń Sądów Powszechnych – w bazie znaleziono dwie sprawy karne z udziałem biegłego językoznawcy rozpatrywane przez wskazany sąd. Podobną sprzeczność zauważono w odpowiedzi z Sądu Okręgowego, zawierającej sygnatury dwóch spraw karnych – na Portalu Orzeczeń znaleziono dwie sprawy różne od tych wskazanych przez Sąd Okręgowy.

Następnie złożono wnioski o dostęp do akt dwóch spraw wskazanych w piśmie z Sądu Okręgowego oraz do akt czterech spraw znalezionych za pomocą Portalu Orzeczeń. W rezultacie udało się uzyskać możliwość analizy akt sądowych dwóch spraw wskazanych w piśmie z Sądu Okręgowego i jednej sprawy prowadzonej przez Sąd Rejonowy Poznań – Grunwald i Jeżyce. W żadnej z nich nie została sporządzona opinia biegłego językoznawcy. W sprawach prowadzonych przez Sąd Okręgowy zostały sporządzone: opinia biegłego tłumacza z zakresu tłumaczenia z języka niderlandzkiego oraz opinia biegłego grafologa zawierająca analizę sfalszowanych podpisów. W sprawie z Sądu Rejonowego Poznań – Grunwald i Jeżyce wniosek o powołanie biegłego językoznawcy został oddalony, a Sąd dokonał analizy materiału dowodowego samodzielnie.

Przebieg pozyskiwania materiału badawczego pozwala na potwierdzenie tez środowiska naukowego o braku upowszechnienia wiedzy o przedmiocie badań i potencjale dowodowym dyscypliny. Pracownicy poznańskich sądów nie wskazali spraw karnych z udziałem biegłych językoznawców, pomimo że takie sprawy są w tych sądach prowadzone. Językoznawstwo sądowe myłone jest z grafologią sądową lub z tłumaczeniami dokonywanymi na potrzeby postępowań. Spraw karnych z udziałem biegłych językoznawców jest znikoma liczba – uzyskano informacje o czterech sprawach prowadzonych przez poznańskie sądy. Na Portalu Orzeczeń znaleziono trzydzieści jeden spraw – dla porównania, spraw karnych z udziałem biegłego grafologa znaleziono ponad tysiąc, a z udziałem tłumacza – ponad dziesięć tysięcy.

3.2. Analiza orzeczeń w sprawach karnych

Zbiór orzeczeń znalezionych na Portalu Orzeczeń Sądów Powszechnych obejmuje sprawy o następujące czyny zabronione na gruncie Kodeksu karnego¹⁹: propagowanie faszyzmu i totalitaryzmu i nawoływanie do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych (art. 256 k. k.), znieważenie grupy ludności lub osoby z powodu jej

---

¹⁹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1444).

przynależności etnicznej, narodowej, rasowej albo wyznaniowej (art. 257 k. k.), zniesławienie (art. 212 k. k.), zniewaga (art. 216 k. k.), znieważenie funkcjonariusza publicznego (art. 226 k. k.), groźba karalna (art. 190 k. k.), uporczywe nękanie (art. 190a k. k.), a także spowodowanie naruszenia czynności narządu ciała lub rozstroju zdrowia (art. 157 k. k.), zabójstwo (art. 148 k. k.), obcowanie płciowe z małoletnim (art. 200 k. k.), nadużycie funkcji przez funkcjonariusza (art. 231 k. k.) i znęcanie się nad pozbawionym wolności (art. 247 k. k.).

3.2.1. I kategoria spraw

Najwięcej, bo aż osiem spraw karnych dotyczy czynów zabronionych z art. 256 i 257 Kodeksu karnego, tj. dwóch przestępstw przeciwko porządkowi publicznemu należących do tzw. mowy nienawiści (*hate speech*), polegającej na: „używaniu języka w celu rozbudzenia, rozpowszechniania czy usprawiedliwiania nienawiści i dyskryminacji, a także przemocy wobec konkretnych osób, grup osób, przedstawicieli mniejszości [...]”²⁰. Konieczne było ustalenie znaczenia wypowiedzi, co do których zostały postawione zarzuty wypełnienia znamion czynów zabronionych. W sześciu sprawach sporządzona została opinia biegłego językoznawcy, a w pozostałych dwóch wnioski o powołanie biegłego zostały oddalone. Poniżej zostaną przywołane i omówione najistotniejsze spośród analizowanych orzeczeń.

W dwóch sprawach prowadzonych przez sądy białostockie realizacja znamion czynu zabronionego z art. 257 Kodeksu karnego miała dokonać się poprzez publiczne znieważenie obywatela narodowości romskiej słowami: „czarnuch, brudas, cygan, ciota, lamus, obszcymurek, cygany to brudasy, cygany to złodzieje, Polska dla Polaków, white Power”²¹. W opinii sporządzonej przez biegłego językoznawcę wskazano, że pojedyncze określenia: „ciota”, „lamus”, „obszcymurek” zdają się nie odnosić do narodowości pokrzywdzonego, ale całość wypowiedzi ma charakter znieważający z uwagi na przynależność narodową. Sąd uznał oskarżonych za winnych popełnienia zarzucanego czynu, uzasadniając, że zgodnie z opinią biegłego oraz od-

²⁰ B. Hołyst, *Kryminologiczna ocena agresji werbalnej*, „IUS NOVUM” 2020, nr 2, <https://legalis.pl> [dostęp: 15.04.2021].

²¹ Por. wyrok Sądu Rejonowego w Białymstoku z dnia 3 marca 2015 r., sygn. akt XV K 1040/14; wyrok Sądu Okręgowego w Białymstoku z dnia 9 listopada 2015 r., sygn. akt VIII Ka 409/15; wyrok Sądu Rejonowego w Białymstoku z dnia 18 grudnia 2013 r., sygn. akt XV K 585/13; wyrok Sądu Okręgowego w Białymstoku z dnia 22 sierpnia 2014 r., sygn. akt VIII Ka 293/14.

biorem społecznym wypowiedź oskarżonych była przejawem niechęci do odmienności pokrzywdzonego, wynikającej z jego romskiego pochodzenia, i miała na celu poniżenie pokrzywdzonego i naruszenie jego godności.

W sprawie o publiczne nawoływanie do nienawiści na tle różnic narodowościowych (art. 256 Kodeksu karnego) oskarżeni w trakcie Marszu Jedności – zgromadzenia publicznego przeciwko aktom przemocy wobec mniejszości narodowych – wykrzykiwali hasło: „Nie przepraszam za J. [Jedwabne]”²². W celu ustalenia znaczenia wypowiedzi i intencji oskarżonych została sporządzona opinia biegłej z zakresu językoznawstwa. W opinii wskazano, że zakłócenie Marszu Jedności odzwierciedla rasistowskie i antysemickie poglądy oskarżonych, tworząc tym samym klimat, który może niepokoić wielokulturowe społeczeństwo. Uznano, że kontekst społeczny jest podstawą do tego, by uznać hasło za jeden z przejawów nienawiści na tle różnic narodowościowych i rasowych. Sąd powołał się w orzeczeniu na opinię biegłej i uznał oskarżonych za winnych popełnienia zarzucanego czynu.

W kolejnej sprawie o czyn zabroniony z art. 257 Kodeksu karnego przedmiotem postępowania było zdarzenie w trakcie meczu piłki nożnej. Oskarżony, przebywając na trybunie stadionu, zaintonował przyśpiewkę: „Islamista brudna kurwa – nam Polakom nie dorówna. Cały stadion śpiewa z nami: wypierdalać z uchodźcami!”²³. W akcie oskarżenia wskazano, że przyśpiewka ma charakter mowy nienawiści, odnoszącej się do grupy wyznawców religii muzułmańskiej, a oskarżony znieważył tę grupę ze względu na wyznanie, używając słowa powszechnie uznawanego za obraźliwe, a także zaznaczył niższość grupy wobec narodu polskiego. Oskarżony wyjaśnił, że używając słowa „islamista”, nie miał na myśli wyznawców islamu i nie zamierzał znieważyc tej grupy ludności. Słowo miało dotyczyć członków organizacji terrorystycznej Państwo Islamskie, a zaintonowana przyśpiewka miała na celu nagłośnienie problemu aktów terrorystycznych. obrońca oskarżonego złożył wniosek o powołanie biegłego językoznawcy w celu ustalenia znaczenia słowa „islamista” z uwzględnieniem aktualnego kontekstu politycznego. Sąd I instancji oddalił wniosek, uzasadniając, że ustalenie znaczenia słowa nie wymaga wiadomości specjalnych. Oskar-

---

²² Por. wyrok Sądu Rejonowego w Białymstoku z dnia 8 marca 2013 r., sygn. akt XV K 1334/12; wyrok Sądu Okręgowego w Białymstoku z dnia 19 września 2013 r., sygn. akt VIII Ka 422/13.

²³ Por. wyrok Sądu Rejonowego Poznań – Grunwald i Jeżyce w Poznaniu z dnia 28 czerwca 2016 r., sygn. akt III K 109/16; wyrok Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 1 grudnia 2016 r., sygn. akt XVII Ka 1098/16. Omówienie sprawy na podstawie analizy akt sądowych.

żony został uznany za winnego popełnionego czynu. W uzasadnieniu wyroku sąd zaznaczył, że słowo „islamista” zostało użyte w celu określenia wyznawców islamu jako religii, a gdyby oskarżony miał na myśli członków grupy terrorystycznej, to w treści przyśpiewki „użyłby zapewne słowa terrorysta”²⁴. Zwrócono uwagę, że oskarżony jest osobą wykształconą, co oznacza, że z pewnością zdawał sobie sprawę, że jednym ze znaczeń słowa „islamista”, zgodnie z hasłem ze *Słownika Języka Polskiego* wydawnictwa PWN, jest określenie osoby wyznającej islam. Obrońca oskarżonego w apelacji od wyroku ponownie wniósł o powołanie biegłego językoznawcy w celu ustalenia aktualnego zakresu znaczeniowego słowa, wskazując, że z uwagi na sytuację polityczną znaczenie odbiega od definicji słownikowej. Do wniosku załączył szereg artykułów prasowych, w których słowo „islamista” zostało użyte w znaczeniu synonimu terrorysty należącego do organizacji Państwo Islamskie. Sąd II instancji oddalił wniosek dowodowy i utrzymał zaskarżony wyrok w mocy. W uzasadnieniu wyroku podzielił argumentację Sądu I instancji: „Zauważyć wypada, że fakt, iż obecnie często używa się słowa «islamista» w kontekście zamachów terrorystycznych [...] nie oznacza, że słowo to zatraciło swoje znaczenie dla określenia wymiaru religijnego danej osoby zgodnie z definicją zawartą w słowniku”²⁵.

3.2.2. II kategoria spraw

Do kolejnej kategorii spraw karnych, wyróżnionej z uwagi na liczbę dwóch lub więcej orzeczeń dotyczących danego czynu zabronionego, zaliczyć należy sprawy, w których konieczna była analiza znaczenia tekstu i intencji nadawcy, tj. cztery sprawy o zniesławienie (art. 212 k. k.), trzy sprawy o zniewagę (art. 216 k. k.), trzy sprawy o znieważenie funkcjonariusza publicznego (art. 226 k. k.), a także dwie sprawy dotyczące udzielenia innej osobie środka odurzającego z art. 59 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii²⁶, w których zaistniały wątpliwości co do znaczenia określeń będących elementem slangu grupy przestępczej. Ustalenie treści, znaczenia oraz autorstwa wypowiedzi niezbędne było w następujących sprawach, w liczbie po dwa orzeczenia każda: o groźbę karalną (art. 190 k. k.), o uporczywe nękanie

²⁴ Wyrok Sądu Rejonowego Poznań –Grunwald i Jeżyce w Poznaniu z dnia 28 czerwca 2016 r., sygn. akt III K 109/16.

²⁵ Wyrok Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 1 grudnia 2016 r., sygn. akt XVII Ka 1098/16.

²⁶ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2020 r. poz. 2050).

(art. 190a k. k.), o uszczerbek na zdrowiu (art. 157 k. k.) i o zabójstwo (art. 148 k. k.). Opinia biegłego językoznawcy została sporządzona w sześciu na dwadzieścia wymienionych spraw – w pozostałych przypadkach wnioski o powołanie biegłego zostały oddalone, a sąd dokonał samodzielnej analizy językowej zgromadzonego materiału dowodowego. Poniżej szczegółowo omówione zostaną najbardziej istotne orzeczenia.

W sprawie o groźbę karalną oskarżonemu zarzucono działania polegające na tym, że za pośrednictwem prowadzonego przez siebie bloga internetowego groził swojej żonie pozbawieniem życia²⁷. Biegła z zakresu językoznawstwa wskazała, że we wpisach na blogu znajdują się liczne groźby zabójstwa, formułowane pod postacią metafor zrozumiałych tylko dla żony oskarżonego. Podobne wnioski znalazły się w opinii sporządzonej przez biegłego psychologa, który zaznaczył, że oskarżony formułował groźby pod postacią metafor, aby nie były one czytelne dla pozostałych odbiorców bloga. Sąd uznał oskarżonego za winnego popełnienia zarzucanego czynu.

Opinie z zakresu ustalania autorstwa wiadomości tekstowych zostały sporządzone w dwóch sprawach o uporczywe nękanie za pomocą m.in. elektronicznych środków komunikacji. W sprawie prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Legionowie biegła wykazała, że wiadomości tekstowe z telefonu oskarżonej oraz wiadomości wysyłane do pokrzywdzonych z fałszywych kont tworzonych na portalach społecznościowych są autorstwa tej samej osoby i pochodzą od oskarżonej²⁸. W opinii wskazano, że materiał dowodowy oraz porównawczy miały szereg cech wspólnych w postaci m.in. spójności wątku tematycznego uczucia skierowanego wobec pokrzywdzonego, wątku seksualności i wątku nienarodzonego dziecka, stosowania gróźb i manipulacji, zadawania pytań i popełniania określonych błędów językowych. Biegła wykluczyła także możliwość formułowania przez pokrzywdzonego wiadomości idiolektałnie tożsamy z stylem wypowiedzi oskarżonej. W sprawie prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Chojnicach zadaniem biegłej również było ustalenie autorstwa wiadomości tekstowych, w tym sformułowanie odpowiedzi na pytanie, czy wiadomości są autorstwa oskarżonych o uporczywe nękanie²⁹. W opinii wyodrębniono zbiór wiadomości tekstowych posiada-

---

²⁷ Por. wyrok Sądu Rejonowego w Tomaszowie Mazowieckim z dnia 27 maja 2015 r., sygn. akt II K 805/14; wyrok Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim z dnia 8 września 2015 r., sygn. akt IV Ka 392/15.

²⁸ Por. wyrok Sądu Rejonowego w Legionowie z dnia 6 listopada 2019 r., sygn. akt II K 746/17 (orzeczenie nieprawomocne).

²⁹ Por. wyrok Sądu Rejonowego w Chojnicach z dnia 10 grudnia 2018 r., sygn. akt II K 475/17 (orzeczenie nieprawomocne).

jących cechy idiolektu oskarżonych i ustalono, że z prawdopodobieństwem granicznym z pewnością zostały one przez oskarżonych sporządzone.

Sąd Okręgowy w Olsztynie w sprawie o znęcanie się nad osobą prawnie pozbawioną wolności oraz o uszczerbek na zdrowiu (art. 247 § 1 k. k. w zw. z art. 157 § 1 k. k.) powołał biegłego w celu ustalenia autentyczności listu pożegnalnego napisanego przez pokrzywdzonego, który przebywał na terenie aresztu śledczego³⁰. Oskarżonym zarzucono m.in. znęcanie się fizyczne i psychiczne nad pokrzywdzonym, nakłanianie do samouszkodzenia oraz do podjęcia próby samobójczej przez powieszenie i do napisania listu pożegnalnego. W opinii biegłego stwierdzono, że list pożegnalny nie jest autorstwa pokrzywdzonego. Ustalono, że tekst został podyktowany pokrzywdzonemu przez oskarżonych, którzy zmusili go do ręcznego spisania treści listu.

Przejdźmy do omówienia spraw, w których analiza językowa materiału dowodowego została przeprowadzona samodzielnie przez organ procesowy, a wniosek o powołanie biegłego został oddalony lub też niedopuszczenie tego środka dowodowego z urzędu było jednym z zarzutów w apelacji od wyroku sądu I instancji. W większości spraw o zniesławienie, zniewagę oraz znieważenie funkcjonariusza publicznego analiza językowa wypowiedzi oskarżonych miała na celu ustalenie, czy mają one charakter obraźliwy, pogardliwy lub zniesławiający i czy miały na celu poniżenie pokrzywdzonego. Sądy w uzasadnieniach oddalenia wniosku o powołanie biegłego wskazują, że wiadomości specjalne z zakresu językoznawstwa są zbędne w postępowaniu z uwagi na możliwość ustalenia charakteru wypowiedzi na podstawie wiedzy ogólnej i doświadczenia życiowego.

W sprawie o zniewagę, prowadzonej przez sądy w Jeleniej Górze, oskarżony umieścił na stronie internetowej komentarz, w którym nazwał pokrzywdzonego „grubym, rudym, lewackim odyńcem”³¹. Sąd nie przeprowadził dowodu z opinii biegłego językoznawcy i samodzielnie dokonał analizy wypowiedzi, wskazując, że łączne użycie określeń „rudy”, „gruby”, „lewacki”, pomimo iż z osobna określenia te nie mają charakteru znieważającego, świadczy o pogardliwym tonie wypowiedzi i braku szacunku wobec pokrzywdzonego. Według sądu użycie słowa „odyniec”, określającego samca dzika, czyli zwierzęcia, które nie kojarzy się pozytywnie, w połą-

³⁰ Por. wyrok Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 28 maja 2019 r., sygn. akt VII Ka 88/19.

³¹ Por. wyrok Sądu Rejonowego w Jeleniej Górze z dnia 14 maja 2014 r., sygn. akt II K 548/13; wyrok Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze z dnia 14 listopada 2014 r., sygn. akt VI Ka 414/14.

czeniu z pogardliwymi określeniami dotyczącymi wyglądu oraz poglądów politycznych należy uznać za znieważenie pokrzywdzonego. Podobne rozstrzygnięcia w sprawach o zniewagę zapadły w związku z wypowiedziami: „jaki to katolik z tego buca”³² oraz „zlicytować gnoja”³³.

Opinia biegłego językoznawcy z zakresu ustalenia znaczenia określeń: „cukierki”, „kulki”, „białe trójkąty”, „dropsy”, „krzyże”, „kółka”, „zielone”, „jaranie”, „jasne”, „hasz” czy też „węgiel brunatny”, „kryształ”, „biała farba” nie została przeprowadzona w sprawach o udzielenie innej osobie środka odurzającego na gruncie art. 59 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii³⁴. W sprawie prowadzonej przez sądy w Ostrołęce oraz w Białymstoku sąd I instancji dokonał samodzielnej analizy określeń, uznając je za nazwy konkretnych środków odurzających w postaci m.in. tabletek ecstazy, amfetaminy czy haszyszu. obrońca oskarżonych podniósł w apelacji zarzut obrazy przepisów postępowania poprzez brak powołania biegłego. Sąd II instancji zaznaczył, że odkodowanie określeń będących elementem slangu grupy przestępczej nie wymagało wiadomości specjalnych z zakresu języka polskiego, a wiedzy dotyczącej środowiska przestępczego, do którego należeli oskarżeni.

W sprawie o spowodowanie uszczerbku na zdrowiu obrońca wniósł o powołanie biegłego z zakresu lingwistyki w celu analizy zeznań obciążających oskarżonego, złożonych przez dwóch funkcjonariuszy policji – „na okoliczność ustalenia w oparciu o analizę semantyki i struktury języka, czy autorem każdego z zakwestionowanych protokołów zeznań jest odpowiednio [...] oraz czy na podstawie poszczególnych zwrotów, słów oraz zdań można stwierdzić, aby dwie osoby złożyły zeznania tak zbieżne pod kątem językowym i stylistycznym”³⁵. Sąd oddalił wniosek, zwracając uwagę, że funkcjonariusze rzeczywiście złożyli zeznania zbieżne pod kątem użytych słów, zwrotów oraz stylistyki, jednakże ta okoliczność nie stanowi pod-

³² Por. wyrok Sądu Rejonowego w Jeleniej Górze z dnia 4 sierpnia 2014 r., sygn. akt II K 560/14; wyrok Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze z dnia 19 grudnia 2014 r., sygn. akt VI Ka 519/14.

³³ Por. wyrok Sądu Rejonowego w Świeciu z dnia 25 lipca 2014 r., sygn. akt VII K 1199/13; wyrok Sądu Okręgowego w Bydgoszczy z dnia 12 grudnia 2014 r., sygn. akt IV Ka 958/14.

³⁴ Por. wyrok Sądu Okręgowego w Ostrołęce z dnia 2 lipca 2013 r., sygn. akt II K 56/12; wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 4 grudnia 2013 r., sygn. akt II AKa 218/13; wyrok Sądu Rejonowego w Tomaszowie Mazowieckim z dnia 5 grudnia 2013 r., sygn. akt II K 350/13; wyrok Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim z dnia 26 marca 2014 r., sygn. akt IV Ka 118/14.

³⁵ Por. wyrok Sądu Rejonowego w Golubiu-Dobrzyniu z dnia 20 listopada 2018 r., sygn. akt II K. 39/18.

stawy, aby zdyskredytować te zeznania i powoływać biegłego z zakresu lingwistyki. Sąd podkreślił ponadto, że oceny zeznań świadków dokonał z uwzględnieniem zasad prawidłowego rozumowania oraz wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego, a zbieżność zeznań mogła wynikać z korzystania przez funkcjonariuszy z notatek służbowych, które powstały w trakcie lub bezpośrednio po interwencji.

3.2.3. III kategoria spraw

Do trzeciej kategorii zaliczyć należy pojedyncze orzeczenia w trzech sprawach o czyny zabronione: obcowanie płciowe z małoletnim (art. 200 k. k.), oszustwo (art. 286 k. k.) oraz nadużycie funkcji przez funkcjonariusza publicznego (231 k. k.). Opinia biegłego została sporządzona w jednej sprawie – o oszustwo³⁶. Oskarżonemu postawiono zarzut popełnienia przestępstwa poprzez wprowadzenie w błąd pokrzywdzonych co do oznaczenia przedsiębiorcy w celu wyłudzenia mienia znacznej wartości. Oskarżony wysyłał wezwania do zapłaty o szacie graficznej sugerującej, że nadawcą jest podmiot publiczny, oznaczone pieczęcią i zawierające nieprawdziwe dane z rejestru publicznego. Sporządzona przez biegłego opinia wykazała – między innymi – że spreparowane listy realizowały funkcję perswazyjną i miały na celu wywołać u adresatów wrażenie, że są dłużnikami podmiotu publicznego, oraz skłonić ich do zapłaty wskazanej kwoty. W pozostałych dwóch sprawach – o czyn zabroniony z art. 200 k. k.³⁷ oraz czyn zabroniony z art. 231 k. k.³⁸ – wnioski o powołanie biegłego w celu dokonania analizy wiadomości e-mail oraz analizy wyjaśnień oskarżonego zostały oddalone, a sąd samodzielnie ocenił zebrany materiał dowodowy.

4. Wnioski

Analiza informacji zawartych w zgromadzonym zbiorze orzeczeń sądów powszechnych oraz w aktach sądowych spraw karnych prowadzonych przez

---

³⁶ Por. wyrok Sądu Okręgowego w Suwałkach z dnia 12 lipca 2016 r., sygn. akt II K 79/14; wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 27 stycznia 2017 r., sygn. akt II AKa 173/16.

³⁷ Por. wyrok Sądu Rejonowego dla Warszawy – Mokotowa z dnia 19 grudnia 2017 r., sygn. akt VIIIK 490/13.

³⁸ Por. wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 2 marca 2017 r., sygn. akt XVIII K 244/14; wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 7 grudnia 2017 r., sygn. akt II AKa 301/17.

sądy poznańskie pozwala na potwierdzenie tez polskich badaczy o nieznacznym wykorzystaniu potencjału dowodowego językoznawstwa sądowego w polskim postępowaniu karnym. Spośród trzydziestu jeden spraw, w których zaistniała konieczność analizy językowej zgromadzonego materiału dowodowego, opinia biegłego językoznawcy została sporządzona w trzynastu. W pozostałych sprawach sąd oddalił wniosek dowodowy lub dokonał samodzielnej analizy językowej, a nieprzeprowadzenie dowodu z opinii biegłego było jednym z zarzutów w apelacji od wyroku.

Ustalenie znaczenia wypowiedzi, co do których zachodzi podejrzenie wypełnienia znamion zniesławienia, zniewagi lub znieważenia funkcjonariusza publicznego, dokonywane jest w przypadku większości zebranych orzeczeń samodzielnie przez organ procesowy. Sądy zaznaczają w uzasadnieniu postanowienia o oddaleniu wniosku dowodowego, że wiadomości specjalne z zakresu językoznawstwa są zbędne w postępowaniu, ponieważ wystarczy ustalić, czy wypowiedź ma charakter obraźliwy, pogardliwy lub poniżający, a to jest możliwe na podstawie założeń doktryny, wiedzy ogólnej i doświadczenia życiowego. Samodzielna analiza wypowiedzi dokonywana jest na podstawie zgromadzonego materiału dowodowego, aktów prawnych oraz słownika języka polskiego.

Za szczególną kategorię spraw karnych należy uznać sprawy o przestępstwa przeciwko porządkowi publicznemu, należące do tzw. mowy nienawiści – opinie biegłych z zakresu ustalenia znaczenia wypowiedzi oraz intencji sprawcy zostały sporządzone w aż sześciu sprawach i miały kluczowe znaczenie dla rozstrzygnięcia. W celu ich sporządzenia konieczne było łączenie wiedzy językoznawczej z wiedzą z zakresu historii oraz aktualnej sytuacji politycznej w Polsce i na świecie. Istotną rolę dowodową odegrały także opinie z zakresu autorstwa tekstów, sporządzone w sprawach o uporczywe nękanie za pomocą elektronicznych środków komunikacji. Intensywny rozwój mediów społecznościowych i internetowych komunikatorów utrudnia identyfikację sprawców z uwagi na brak śladów biometrycznych w postaci pisma odręcznego, co może spowodować częstsze powoływania biegłych językoznawców w celu sporządzenia opinii z zakresu ustalania autorstwa.

W Polsce, w przeciwieństwie do krajów anglosaskich, nie wykształciła się praktyka powoływania biegłych językoznawców w szerszym zakresie spraw karnych, a wiedza dotycząca potencjału badawczego dyscypliny jest znikoma. W zgromadzonym zbiorze orzeczeń znalazły się jednak sprawy dotyczące przestępstw o wysokiej społecznej szkodliwości czynu, których przedmiotem były: mowa nienawiści, uporczywe nękanie czy znęcanie się nad pokrzywdzonym i namawianie do popełnienia samobójstwa. Sporządzo-

ne w tych sprawach opinie odegrały kluczową rolę dowodową i przyczyniły się do uznania oskarżonych za winnych. Tego rodzaju rozstrzygnięcia wymiaru sprawiedliwości ukazują realny wpływ wiedzy językoznawczej na efektywność postępowania karnego i mogą przyczynić się do zwiększenia świadomości praktyków prawa z zakresu przedmiotu badań i potencjału lingwistyki kryminalistycznej.

Bibliografia

- Gębka-Wolak M., *Językoznawstwo sądowe w Polsce. Obszary zainteresowania i zastosowanie*, „Kwartalnik Sądowy Apelacji Gdańskiej” 2017, nr 3, s. 9–29.
- Hołyst B., *Kryminologiczna ocena agresji werbalnej*, „IUS NOVUM” 2020, nr 2, <https://legalis.pl> [dostęp: 15.04.2021].
- Kochan A., *Lingwistyka kryminalistyczna w pracy sędziego wydziału karnego sądu rejonowego. Rekonesans*, w: *Lingwistyka kryminalistyczna. Teoria i praktyka*, red. M. Zaśko-Zielińska, K. Kredens, Wrocław 2019, s. 65–74.
- Kredens K., *Identyfikacja autorstwa anonimu: metodologia i aspekty praktyki sądowej w krajach anglosaskich*, „IUSTITIA” 2016, nr 1(23), s. 1–5.
- Kredens K., *Korpusy językowe w językoznawstwie sądowym*, w: *Podstawy językoznawstwa korpusowego*, red. B. Lewandowska-Tomaszczyk, Łódź 2005, s. 270–279.
- Piotrowska I., *Pozycja i rola biegłego sądowego w świetle oczekiwań organu procesowego*, „Archiwum Medycyny Sądowej i Kryminologii” 2007, nr 2, s. 196–199.
- Skorupka J., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2020, <https://legalis.pl> [dostęp: 20.04.2021].
- Witkowska K., *Biegły w postępowaniu karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 1, s. 65–81.
- Zaśko-Zielińska M., Kredens K., *Obszary tematyczne w ramach lingwistyki kryminalistycznej*, w: *Lingwistyka kryminalistyczna. Teoria i praktyka*, red. M. Zaśko-Zielińska, K. Kredens, Wrocław 2019, s. 11–16.
- Zaśko-Zielińska M., *Pytania stawiane biegłemu*, w: *Lingwistyka kryminalistyczna. Teoria i praktyka*, red. M. Zaśko-Zielińska, K. Kredens, Wrocław 2019, s. 17–19.

Forensic Linguist's Expert Opinion as Evidence in Criminal Procedure – Judicial Practice of Polish Common Courts

SUMMARY

The aim of the article is to discuss the role of forensic linguists in Polish court cases concerning criminal proceedings related to hate speech, spoken and written defamation, stalking, cyberstalking and threat. Applications of forensic linguistics include voice identification, authorship attribution and interpretation of intended meaning. Legal requirements for admissibility, form and contents of expert opinion were included in The Code of Criminal Procedure. The article analyzes judicial practice and legal status of forensic linguists as expert witnesses – on the basis of representative, significant judgements of Polish common courts. It is pointed out that linguistic methods have evidential value and should be used for a wider range of criminal court cases.

Key words: forensic linguistics, expert witness, criminal procedure, hate speech.

O Autorce

Olga Pankalla - absolwentka prawa na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; zainteresowania badawcze: lingwistyka kryminalistyczna, w szczególności ustalanie znaczenia i autorstwa tekstu na potrzeby postępowania sądowego; polskie prawo karne materialne i procesowe.

E-mail: olga.pankalla1@gmail.com